

ZVEZA DRUŠTEV SLEPIH IN SLABOVIDNIH SLOVENIJE
KNJIŽNICA SLEPIH IN SLABOVIDNIH MINKE SKABERNE

Diana Žalik

**DOSTOPNOST KNJIŽNIČNEGA GRADIVA ZA SLEPE IN SLABOVIDNE:
PRIMER UPORABE MOBILNE APLIKACIJE BLINDA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ljubljana, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Diana ŽALIK

Naslov pisne naloge: Dostopnost knjižničnega gradiva za slepe in slabovidne: primer uporabe mobilne aplikacije Blinda

Kraj: Ljubljana

Leto: 2023

Št. strani: 24 Št. slik: 11 Št. preglednic: 0

Št. prilog: 1 Št. strani prilog: 2 Št. referenc: 13

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne

Mentor v času strokovnega usposabljanja (ime in priimek, naziv delovne organizacije): Katarina Černe, Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne

UDK: 655.3.066.11-028.17 + 027.6-056.262

Ključne besede: knjižnične storitve, slepi, slabovidni, mobilne naprave, mobilne aplikacije

Izveček: Pametni telefon je postal nepogrešljiv večnamenski pripomoček človeka, ki prvotno res služi komunikaciji z ostalimi ljudmi, večji povezanosti, dosegljivosti ipd. Njegova dodana vrednost pa se kaže z namestitvijo oziroma uporabo raznih aplikacij, ki uporabniku olajšajo vsakdanje življenje, tako rekoč lahko do storitev dostopa kadarkoli in kjerkoli. Tudi slepe in slabovidne osebe ter osebe z motnjami branja imajo pravico do storitev, ki jim omogočajo enostavnejše in hkrati samostojnejše udeleževanje v vsakdanjih dejavnostih.

Namen raziskave je bil predstaviti mobilno aplikacijo Blinda, katere cilj je povečati dostopnost gradiva za slepe in slabovidne ter ostale z bralnimi težavami z zagotavljanjem lažjega dostopa do zvočnih knjig. Mobilna zvočna knjižnica, prilagojena za osebe s težavami vida in branja, je nov način dostopanja do zvočnega gradiva upravičenim osebam. Tovrstne mobilne aplikacije nismo zasledili, posledično nismo imeli osnove, na katero bi se navezovali v naši raziskavi. Za namen raziskave smo opravili intervjuje z uporabniki mobilne aplikacije, ki imajo okvaro vida. S pomočjo vnaprej pripravljenih odprtih vprašanj smo želeli pridobiti vpogled v njihovo uporabo aplikacije in zadovoljstvo z njo. Vse večje zanimanje za registracijo, vse širša ponudba gradiva ter tehnične izboljšave aplikacije kažejo na to, da je bil projekt Blinda uspešno realiziran, vendar so potrebne še nekatere izboljšave, predvsem tehnične in vsebinske. Želimo si, da bi se v Blindo priključile še ostale države iz Evropske Unije, saj bi bilo na voljo večje število zvočnih knjig (in časopisov) v različnih jezikih.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	MOBILNA ZVOČNA KNJIŽNICA BLINDA	4
2.1	POSTOPEK REGISTRACIJE IN UPORABA APLIKACIJE	5
3	PREGLED LITERATURE	12
4	RAZISKAVA	16
4.1	NAMEN, CILJI IN HIPOTEZE	16
4.2	RAZISKOVALNA METODA	17
4.3	REZULTATI RAZISKAVE	17
5	RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	20
6	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	23
7	PRILOGE	I

KAZALO SLIK

SLIKA 1:	REGISTRACIJSKI SPLETNI OBRAZEC	6
SLIKA 2:	POTRDITEV PRIJAVE	7
SLIKA 3:	PREGLED VLOGE IZ STRANI IZBRANE ORGANIZACIJE	7
SLIKA 4:	NAVODILA PO POTRJENI VLOGI	8
SLIKA 5:	PRIJAVNA STRAN V BLINDO	8
SLIKA 6:	VSTOPNA STRAN APLIKACIJE	9
SLIKA 7:	ZNOTRAJ KATEGORIJE SO KNJIGE RAZVRŠČENE PO ABECEDI NASLOVA	10
SLIKA 8:	POGLED NA PODATKE O KNJIGI	10
SLIKA 9:	OBVESTILO O USPEŠNO IZPOSOJENI KNJIGI	11
SLIKA 10:	KNJIGA JE IZPOSOJENA IN PRIPRAVLJENA NA POSLUŠANJE	11
SLIKA 11:	IZPIS OB POSLUŠANJU IZPOSOJENE KNJIGE	12

ZAHVALA

Največja zahvala gre mentorici mag. Katarini Černe za vso strokovno pomoč, nasvete in potrpežljivost tekom usposabljanja in priprave pisne naloge za bibliotekarski izpit.

Zahvaljujem se tudi uporabnikom mobilne aplikacije Blinda, ki so si vzeli čas za sodelovanje v raziskavi.

1 UVOD

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju ZDSSS ali Zveza) je nevladna »reprezentativna invalidska organizacija, ki so jo ustanovila medobčinska društva slepih in slabovidnih v Republiki Sloveniji z namenom ugotavljanja, zagovarjanja in zadovoljevanja skupnih potreb njihovih članov po izvajanju posebnih socialnih programov in storitev, posebej prirejenih za slepe in slabovidne ter zastopanja interesov slepih in slabovidnih na državni ravni. Zveza deluje v javnem interesu na področju invalidskega varstva [...]«. Vanjo »se povezujejo društva, v katera so včlanjene osebe s prirojeno ali pridobljeno okvaro vida, zaradi katere ne morejo samostojno v celoti ali delno zadovoljevati svojih osebnih, družinskih in družbenih potreb«. ZDSSS povezuje devet medobčinskih društev slepih in slabovidnih (v nadaljevanju MDSS) iz Ljubljane, Maribora, Celja, Kranja, Ptuja, Nove Gorice, Kopra, Novega mesta in Murske Sobotne (Zveza slepih in slabovidnih Slovenije, 2022b, 1. in 2. člen).

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (b. d.) izvaja različne socialne in druge programe ter storitve, ki osebam s težavami vida ali branja omogočajo lažje in enakopravnejše vključevanje v družbo. To so:

- založniška in informativna dejavnost slepih in slabovidnih,
- tehnični pripomočki za slepe in slabovidne,
- mreža spremljevalcev za preprečevanje socialne izključenosti slepih in slabovidnih,
- ohranjanje zdravja,
- programi za slepe in slabovidne otroke, mladostnike in svojece,
- šport,
- usposabljanje za aktivno življenje,
- kulturno udejstvovanje in ustvarjalnost slepih in slabovidnih.

Od leta 1918 v okviru založniške dejavnosti deluje edina knjižnica v Sloveniji, ki prilagaja in izposoja gradivo v primernih tehnikah, dostopnih slepim in slabovidnim osebam (zvok, elektronski zapis, brajica), to je Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne (v nadaljevanju KSSMS). Velike zasluge zanjo gredo profesorici Minki Skaberne, ki je večino svojega časa posvetila skrbi in pomoči slepim. Društvo Dobrodelnost jo je prosilo, da organizira prepisovanje del slovenskih avtorjev v brajico zaradi vse večjega števila oslepelih v vojni.

Tečaja se je udeležilo več kot sto prepisovalk, ki so pod Minkinim nadzorom prepisovale v brajico sprva slovenska dela, nato pa tudi dela tujih avtorjev (Testen, 2018).

Z razvojem tehnologije so se razvijale nove možnosti za prilagajanje gradiva, dostopnega slepim in slabovidnim (zvočne knjige na magnetofonskih trakovih, avdiokasetah ter v mp3 in Daisy formatu, elektronsko gradivo v .rtf formatu).

KSSMS danes deluje kot društvena oziroma specialna knjižnica, ki opravlja naloge splošne knjižnice. Leta 2016 ji je bila podeljena koncesija za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. V knjižnico se lahko vpišejo slepe in slabovidne osebe ter osebe z motnjami branja (npr. dislektiki). Tisti, ki niso včlanjeni v MDSS, morajo ob vpisu priložiti ustrezno dokazilo, s katerim dokazujejo težave z vidom ali branjem. Trenutno je v knjižnico včlanjenih več kot 2.930 uporabnikov¹. V brajici je na voljo več kot 1.670 naslovov, v zvoku pa več kot 7.000. Člani si lahko gradivo izposodijo na več načinov. Najpogostejši način izposoje je izposoja preko Pošte Slovenije, ki po 35. členu Zakona o poštnih storitvah (ZPSto-2, 2009) oprošča plačilo poštnine za literaturo za slepe in slabovidne. Redkeje pridejo člani osebno v knjižnico oz. pošljejo nekoga, da v njihovem imenu prevzame gradivo. Slepim in slabovidnim je omogočena tudi izposoja zvočnega in elektronskega gradiva s pomočjo elektronskega informacijskega sistema (v nadaljevanju EIS), od lanskega leta pa je na voljo mobilna aplikacija Blinda. Več o sami aplikaciji sledi v nadaljevanju.

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne (2023) svojim članom ne zaračunava članarine, zamudnine, opominov, nadomestil za poškodovano gradivo ipd. Članom so brezplačno na voljo sledeče osnovne storitve:

- dostop do knjižničnega gradiva, njegova uporaba v prostorih knjižnice ter izposoja v čitalnici in na dom,
- seznanjanje z novostmi,
- rezervacija gradiva,
- posredovanje informacij o gradivu,
- informiranje uporabnikov o poslovanju in organiziranosti knjižnice,
- dostop do informativnih publikacij v tiskani in elektronski obliki,

¹ Podatki so prevzeti iz evidenc KSSMS do 3. 10. 2023.

- usposabljanje uporabnikov za samostojno iskanje informacij o gradivu knjižnice in drugem dostopnem gradivu, za uporabo vzajemnega kataloga in drugih katalogov knjižnice ter za uporabo tehničnih pripomočkov, EIS-a ter za aplikacijo Blinda,
- uporaba interneta in elektronske pošte,
- kulturne prireditve, izobraževanja in druge aktivnosti.

Delovanje knjižnice oz. izgradnjo knjižnične zbirke financirata predvsem Ministrstvo za kulturo ter Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (FIHO). Delež prispeva tudi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (financiranje učbenikov in strokovne literature). Ministrstvo za kulturo je KSSMS leta 2016 podelilo koncesijo za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. Cilji na podlagi koncesije so (Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, 2023):

- uspešno izvajanje knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne osebe ter osebe z drugimi motnjami branja,
- odpravljanje razvojnega zaostanka knjižnice za lažjo vzpostavitev sodelovanja s splošnimi knjižnicami,
- sodelovanje s splošnimi knjižnicami na področju informiranja članov splošnih knjižnic in splošne javnosti o KSSMS z namenom dviga ozaveščenosti o prisotnosti in potrebah ljudi z okvarami vida v okolju,
- sodelovanje z Združenjem slovenskih splošnih knjižnic na področju izboljšanja dostopnosti knjižnične dejavnosti v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne,
- zagotovitev postopnega razvoja in koordinacije knjižnične dejavnosti, namenjene slepim in slabovidnim tudi v mreži splošnih knjižnic po vsej Sloveniji,
- postopno zagotavljanje boljše dostopnosti novih knjižničnih gradiv v prilagojenih tehnikah tudi širši javnosti.

Omeniti je potrebno tudi Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (v nadaljevanju ZASP), ki po 48.a, 48.b in 48.c členu ZDSSS kot pooblaščenemu subjektu za izmenjavo izvodov v dostopnem formatu dovoljuje v korist invalidnih oseb (slepa in slabovidna oseba, oseba z motnjami branja, oseba s telesno motnjo) prosto reproduciranje in distribuiranje dela ter javno recitiranje, če to delo ni na voljo v zahtevani obliki in je uporaba neposredno povezana z invalidnostjo teh oseb,

omejena na njen obseg ter ni namenjena doseganju neposredne ali posredne gospodarske koristi (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP), 1995).

Predmet raziskovanja pisne naloge za bibliotekarski izpit je bila mobilna avdio knjižnica za slepe in slabovidne ter osebe z motnjami branja, poimenovana Blinda. Nastala je v sodelovanju partnerskih organizacij iz Slovenije, Hrvaške in Nemčije. Cilj sodelovanja je bil razviti tehnologijo, ki bi omogočila enostaven dostop do zvočnih knjig v skladu z Marakeško pogodbo osebam s težavami vida ali branja.

Namen raziskave je bil predstaviti mobilno knjižnico zvočnih gradiv, njeno rabo in zadovoljstvo uporabnikov z njo ter morebitne izboljšave. Na osnovi rezultatov raziskave smo poskusili potrditi dve predpostavki. Prva hipoteza je bila, da je med našimi člani vse več uporabnikov aplikacije, saj so na ta način zvočne knjige hitreje in enostavneje na voljo. Druga hipoteza je bila, da zadovoljstvo uporabnikov aplikacije narašča z večjim izborom gradiva in boljšo funkcionalnostjo same aplikacije.

V raziskavi je bila uporabljena metoda intervjuja, s katero smo ugotavljali predvsem uporabnost aplikacije in zadovoljstvo z njeno uporabo med slepimi in slabovidnimi člani KSSMS. Intervjuji so bili izpeljani letos, septembra 2023, posamično v prostorih KSSMS ter na predstavitev Blinde, ki smo jih izvajali v Domu oddiha ZDSSS v Izoli.

2 MOBILNA ZVOČNA KNJIŽNICA BLINDA

Blinda je mobilna zvočna knjižnica za slepe in slabovidne. Gre za projekt partnerskih organizacij iz Slovenije, Nemčije in Hrvaške, čigar namen je bil razviti tehnologijo, ki bi osebam z okvaro vida ali osebam z motnjami branja omogočila enostaven dostop do zvočnih knjig in časopisov z uporabo mobilne aplikacije v skladu z Marakeško pogodbo. Razvita in sofinancirana je bila s strani Evropske Unije v okviru programa Erasmus+ (Zveza slepih in slabovidnih Slovenije, 2022a).

Marakeška pogodba poskuša izboljšati dostopnost do gradiva, s katero se soočajo osebe z okvarami vida in motnjami branja po vsem svetu. Države, ki to pogodbo potrjujejo, se zavežejo, da bodo uredile področje avtorske zakonodaje na način, ki slepim in slabovidnim osebam ter organizacijam, ki zastopajo njihove interese, omogoči izdelavo knjižnih del v dostopnih

oblikah, ne da bi bilo za to potrebno pridobiti dovoljenje nosilca avtorskih pravic za posamezno delo. Marakeška pogodba ureja tudi mednarodno izmenjavo avtorsko zaščitene knjig in drugih del v dostopnih oblikah, brez predhodnega urejanja dovoljenj pri nosilcu avtorskih pravic. Na ta način se bo mogoče izogniti podvajanju naporov za pretvorbo del v različnih državah, poleg tega pa bodo tisti, ki imajo večji fond knjižnih del v dostopnih formatih, lahko svojo zbirko delili s senzorno oviranimi osebami iz držav, ki imajo nižja sredstva za pretvorbo (World Intellectual Property Organization, b. d.).

Cilji Marakeške pogodbe so trije (World Intellectual Property Organization, b. d.):

- informiranost o ovirah, s katerimi se srečujejo osebe z oteženim in onemogočenim branjem,
- izboljševanje dostopnosti do izobraževanja z omogočanjem dostopa do izobraževalnih vsebin v dostopnih formatih,
- povečanje družbene vključenosti in kulturnega udejstvovanja z enakovrednim dostopom do splošnih virov znanja in informacij, kar je pomembno za učenje, socialno vključenost in kulturno udejstvovanje.

Aplikacija upravičenim uporabnikom (slepi, slabovidni, dislektiki ...) omogoča pregled, izposajo in poslušanje avdio knjig v slovenskem, nemškem in hrvaškem jeziku. Eden izmed ciljev projekta je vključitev vseh držav Evropske Unije. Nečlani knjižnice oz. Zveze morajo ob registraciji naložiti ustrezno dokumentacijo, s katero dokazujejo težave z vidom oz. branjem. Blinda deluje na novejših napravah z operacijskima sistemoma iOS in Android (Zveza slepih in slabovidnih Slovenije, 2022a).

Do 3. 10. 2023 je bilo s strani ZDSSS registriranih 238 uporabnikov Blinde iz Slovenije, na voljo pa je bilo 3.836 zvočnih knjig in časopisov. Številke se vsakodnevno spreminjajo s potrditvijo novih registracijskih vlog in z dodajanjem novih vsebin na Blindo. V letu 2022 je bilo največ izposojenih zvočnih knjig v novembru (67), v letošnjem letu pa je bilo do oktobra največ izposoj zvočnega gradiva opravljenih v avgustu (314 zvočnih knjig).

2.1 POSTOPEK REGISTRACIJE IN UPORABA APLIKACIJE

V nadaljevanju je predstavljen postopek pridobitve dostopa do aplikacije ter njena uporaba. Za pridobitev dostopa do mobilne aplikacije Blinda se mora upravičenec najprej registrirati -

izpolniti je potrebno spletni obrazec. Obrazec je dostopen na spletni povezavi <https://www.blinda.org/register/request>. Obrazec zahteva podatke upravičene osebe, kot so ime in priimek, spol, datum rojstva, naslov prebivališča, država prebivanja, elektronski naslov, tip okvare vida ali branja. Izbrati je potrebno tudi državljanstvo, jezik obvestil, organizacijo, ki naj pregleda registracijsko vlogo ter članstvo oz. nečlanstvo izbrane organizacije. Nečlani organizacije, ki je bila izbrana za pregled registracije, morajo priložiti ustrezne dokumente, ki dokazujejo upravičenost do dostopa do zvočnih knjig v izbrani državi (zdravniški izvid, odločba o usmerjanju, kopija osebne izkaznice).

blinda

Registracija novega uporabnika:

Za pridobitev dostopa do mobilne aplikacije Blinda, izpolnite sledeči formular in priložite dokazila o vaši invalidnosti, zaradi katere ste upravičeni do dostopa do avdio knjig za slepe in slabovidne osebe v vaši državi.

Vašo registracijo bo pregledal predstavnik nacionalne organizacije, katero boste izbrali v nadaljevanju. Po pregledu in odobritvi boste na vnešen elektronski naslov prejeli nadaljna navodila.

Državljan/ka katere države ste? *

Slovenija

V katerem jeziku želite da vam pošljemo email sporočila? *

Slovenščina (SL)

Izberite organizacijo za katero želite, da pregleda vašo registracijo. *

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Ali ste že član/članica izbrane organizacije?

Ne

Vnesite vaše polno ime in priimek *

Ime in priimek

Izberite vaš spol *

Vnesite vaš datum rojstva *

Dan * Mesec * Leto *

Dan Mesec Leto

Vnesite naslov vašega stalnega prebivališča

Vaš naslov bo uporabljen za preverjanje vaše identitete in upravičenosti za dostop do avdio knjig v aplikacijah Blinda, v skladu z zakoni vaše države.

Ulica in hišna številka *

Vnesite curio, ulico in hišno številko

Slika 1: Registracijski spletni obrazec

Po uspešno oddanem registracijskem obrazcu prijavitelj prejme na vpisan elektronski naslov elektronsko sporočilo s potrditveno povezavo.

blinda
MOBILE AUDIO LIBRARY FOR THE BLIND AND PARTIALLY SIGHTED

Vaša registracija je bila uspešno oddana.

Da zaključite registracijo kliknite na spodnjo povezavo, da potrdite veljavnost vnešenega elektronskega naslova.

[Kliknite tu, za potrditev vašega elektronskega naslova](#)

Sledite nam na Facebook-u: [Facebook](#)

Za dodatne informacije nas kontaktirajte na info@blinda.org

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Slika 2: Potrditev prijave

Ko prijavitelj potrdi elektronski naslov, izbrana organizacija pri registraciji (administratorji) prejme vlogo in jo preveri ter potrdi ali zavrne.

blinda CMS Kategorije Organizacija Iskanje Iskanje | Pogoji uporabe | Odjav

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije / Registracijske vloge

Registracijske vloge

Neobdelane:	Sprejete:	Zavrnjene:
2	244	6

Iskanje: IŠČI po vlogah Prikazanih 2 od 2 rezultatov Filtriranje vlog
Nove in dodeljene meni

#	Ime in priimek	Status vloge	Ustvarjeno	Dodeljeno uporabniku
363		Nova	06.10.2023	
365		Nova	06.10.2023	

Slika 3: Pregled vloge iz strani izbrane organizacije

V primeru potrjene vloge prijavitelj prejme elektronsko sporočilo z navodili, kako nastaviti geslo ter prenesti in namestiti mobilno aplikacijo. Neustrezne vloge administratorji posamezne organizacije, ki so odgovorni za obdelavo registracij, argumentirano zavrnejo. Najpogosteje je prijavitelja potrebno zaprositi za ustrezno dokumentacijo, s katero dokazuje upravičenost do dostopa.

Blinda - Registracija odobrena

B Blinda
Za:

blinda
MOBILE AUDIO LIBRARY FOR THE BLIND AND PARTIALLY SIGHTED

Vaša registracija je bila odobrena.

Za vas je bil ustvarjen uporabniški račun z elektronskim naslovom diana.zalik@zveza-slepih.si. Sledite spodnji povezavi, da si izberete geslo.

Za nastavitev novega gesla [kliknite tukaj](#).

Zgornja povezava bo veljavna 72 ur po prejemu tega elektronskega sporočila.

V primeru poteka veljavnosti zgornje povezave, lahko za pridobitev nove uporabite formular za pozabljeno geslo v aplikaciji.

Ko izberete svoje geslo, prenesite in naložite aplikacijo Blinda za iOS ali Android.

Če uporabljate iPhone ali iPad, poiščite aplikacijo Blinda v iOS AppStore ali pa odprite sledečo povezavo na svoji napravi: <https://blinda.org/ios>

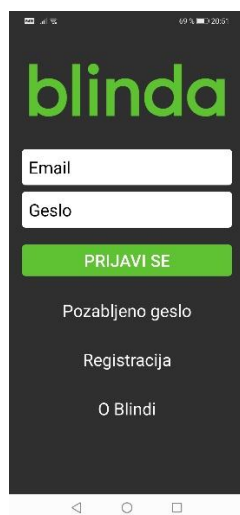
Če uporabljate Android telefon ali tablico, poiščite aplikacijo Blinda v Google Trgovini Play ali pa odprite sledečo povezavo na svoji napravi: <https://blinda.org/android>

To sporočilo je bilo poslano na . Če ga niste zahtevali, ga prosim izbršite.

Sledite nam na Facebook-u: [Facebook](#)

Slika 4: Navodila po potrjeni vlogi

Po uspešno zaključenem postopku registracije si upravičena oseba lahko naloži aplikacijo na pametno napravo iz Google Play ali App Store ter se prijavi vanjo z uporabniškim imenom, to je elektronskim naslovom, ki ga je navedla ob registraciji, in geslom², ki si ga je določila.

Slika 5: Prijavna stran v Blindo

² Geslo mora vsebovati najmanj osem znakov ter mora vključevati majhne in velike tiskane črke ter številke.

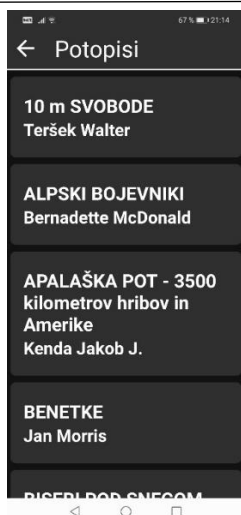
Ob vstopu v aplikacijo se izpišejo kategorije. Uporabniki lahko brskajo po 25 kategorijah. Kategorije, ki so na voljo in so razvrščene po abecedi, so³: Vse knjige (3.836), Biografija (482), Časopisi in revije (16), Dramatika (8), Erotični romani (10), Kratke zgodbe in esejistika (237), Kriminalni romani in trilerji (316), Leposlovje (2.914), Leposlovje (fikcija) (48), Ljubezenski romani (206), Mladinske knjige (604), Osebni razvoj (194), Otroške knjige (74), Poezija (93), Potopisi (69), Priročniki (307), Psihologija (141), Religija (74), Romani (1660), Satirični romani (22), Strokovne knjige (104), Zdravje (35), Zgodovina (84), Zgodovinski romani (201) ter Znanstveno fantastični romani (49). Uporabnikom Blinde je na voljo tudi iskalno okence, ki omogoča iskanje zvočnih knjig po naslovu ali avtorju. V besedilu ne sme biti napačno zapisanih črk, saj v tem primeru aplikacija ne pokaže zadetkov, čeprav je vsebina naložena. Spodaj so postavljene tri ikone. Prva, v levem spodnjem kotu, predstavlja seznam knjig, ki jih ima uporabnik izposojene. Sredinska ikona uporabnika postavi na knjigo, ki jo je nazadnje poslušal. V desnem spodnjem kotu je ikona, ki predstavlja nastavitve aplikacije (npr. jezik, verzija aplikacije).

Slika 6: Vstopna stran aplikacije

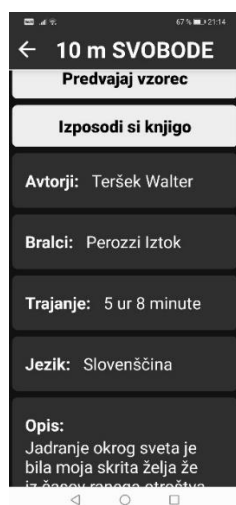
Ob kliku na določeno kategorijo se izpišejo vse zvočne knjige, ki so označene s to kategorijo po abecednem vrstnem redu naslova.

³ Imenu kategorije sledi v oklepaju število naloženih zvočnih knjig na Blindi pod imenovano kategorijo dne 3. 10. 2023.

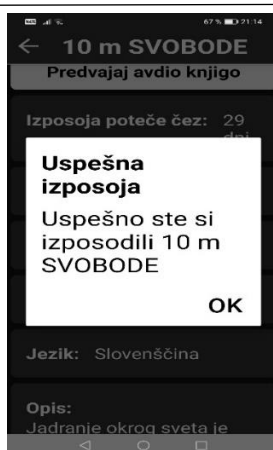
Slika 7: Znotraj kategorije so knjige razvrščene po abecedi naslova

Ko uporabnik klikne na izbrano knjigo, se izpišejo podatki o naslovu, avtorju, bralcu, trajanju in jeziku. Dodan je tudi kratek opis vsebine ter dva gumba, ki omogočata poslušanje vzorca oz. izposodo knjige.

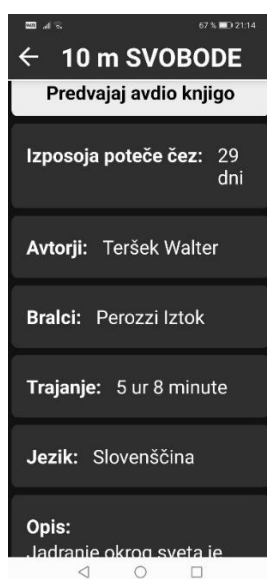

Slika 8: Pogled na podatke o knjigi

S klikom na gumb »Izposodi si knjigo« sistem uporabnika vpraša, ali je prepričan, da si želi izposoditi knjigo. Ob potrditvi je knjiga izposojena za en mesec, vračilo je po tridesetih dneh avtomatsko. Na dan si je možno izposoditi do pet knjig oz. na mesec do trideset.

Slika 9: Obvestilo o uspešno izposojeni knjigi

Slika 10: Knjiga je izposojena in pripravljena na poslušanje

Ko je knjiga izposojena in jo uporabnik posluša, so mu na voljo različni gumbi. Ena od možnosti je »Ustavi«, kar pomeni, da se branje preneha. »Preskok nazaj« in »Preskok naprej« omogočata pomik za nekaj trenutkov nazaj oz. naprej. Možno je tudi vračanje na prejšnje poglavje in prehod na naslednje poglavje oz. preskakovanje po poglavjih. Z gumbom »Poglavja« si lahko uporabnik s klikom na številko izbere poglavje, ki ga bo poslušal. Določi lahko tudi hitrost predvajanja. Ves čas poslušanja mu je na voljo statistika, koliko časa že posluša knjigo, kar je izraženo tako časovno kot v odstotkih. Izpisan je čas trajanja knjige v celoti.

Slika 11: Izpis ob poslušanju izposojene knjige

Mobilna aplikacija omogoča pretakanje vsebin, ne omogoča pa prenosa zvočnih knjig. Med poslušanjem zvočnega gradiva lahko uporabnik brska po pametni napravi, spletnih straneh ipd., aplikacija pa deluje v ozadju.

3 PREGLED LITERATURE

Ne samo videče osebe, ampak tudi osebe s slepoto in slabovidnostjo imajo informacijske potrebe (branje časopisa, poslušanje zgoščenk, uporaba svetovnega spleta ipd.). Da bi lahko slepi in slabovidni dostopali do teh informacij, potrebujejo informacije v njim primernih tehnikah in oblikah. Za te osebe je potrebno razviti tudi posebne storitve. Na ta način jim je omogočena samostojnost. Najhitreje rastoča skupina članov knjižnic za slepe so v številnih državah starejši državljani, ki pogosto berejo za sprostitev ali so v iskanju informacij o zdravju (Kavanagh, 2010).

Strateški načrt Britanske knjižnice za obdobje 1999–2002 je kot enega izmed ciljev navajal, da bo knjižnica »obravnavala zbiranje digitalnega gradiva in razvoj digitalnih knjižničnih storitev kot prednostno nalogo in tako uporabnikom omogočila uporabo novih oblik publikacij ter novih načinov dostopa, ki so na voljo s pomočjo digitalne in omrežne tehnologije. Za uresničitev takšne naloge sta ključnega pomena razvoj novih elektronskih oblik objavljanja in vedno večji pomen informacijsko in komunikacijske tehnologije. Izredno hiter razvoj svetovnega spleta je

spodbudil naraščajoče zanimanje za storitve knjižnic, ki so uporabnikom dostopne tudi na daljavo« (Kavanagh, 2010, str. 14).

Knjižnice za slepe morajo svojim uporabnikom zagotavljati dostop do gradiva in informacij v zelenem formatu in jim ponuditi tudi, da sami izberejo, na kakšen način jim bo gradivo dostavljeno. Knjižnice morajo slediti razvoju programske in strojne opreme, namenjene uporabi osebam z zmanjšanimi bralnimi sposobnostmi (programi za povečavo na zaslonu, brajeva vrstica ipd.). Dostop do gradiva bi moral biti brezplačen z enostavno, učinkovito in uporabniškim potrebam prilagojeno tehnologijo (Kavanagh, 2010, str. 52).

Še danes so med slepimi in slabovidnimi najbolj priljubljen medij zvočni zapisi oz. zvočne knjige, ki so se pojavljale v različnih oblikah (vinilne plošče, trakovi, kasete, CD) (Kavanagh, 2010).

Slabe (2010) se v svojem diplomskem delu posveti zgodovini zvočnih knjig od izuma Edisonovega fonograma do najnovejše digitalne tehnologije. Definira izraz zvočna knjiga in opiše različne formate in nosilce le-teh (avdio kasete, zgoščenke, MP3 format, SD spominske kartice). V tujini so žanri zvočnic enakovredno pokriti (ljubezenski romani, klasika, vesterni, znanstvena fantastika, fantazijski romani, strokovno gradivo, Sveto pismo, srhljivke, otroške knjige in najstniški romani), v Sloveniji je največ ponudb otroških pravljic. V svojem delu avtorica predstavi tudi proizvajalce zvočnih knjig v Sloveniji, kot so Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, založba Mladinska knjiga in založba Sanje. Uporaba zvočnih knjig v Sloveniji je kljub dobri ponudbi zvočnic premalo uveljavljena, v tujini pa je njihova uporaba vse večja. Delo prikazuje odzive bralcev - poslušalcev na zvočne knjige, le-te imajo precej dobrih lastnosti, žal pa tudi nekaj slabih. Prihranek časa je najbolj izpostavljena prednost zvočnih knjig. Uporabniki ob različnih aktivnostih poslušajo knjige. Ena od prednosti zvočnic je tudi nižja cena v primerjavi s ceno klasične knjige, ki v Sloveniji sicer ni tako izrazita. Pomembna, vendar večkrat spregledana, prednost zvočnih knjig je širjenje besednega zaklada, ki ga poslušalec pridobi s poslušanjem zvočnih knjig. Poslušanje zvočnic namreč zahteva določeno mero zbranosti, kar vpliva na spomin (besede, ki jih slišimo, si lažje zapomnimo). Največja slabost zvočnic je, da poslušalcu ne nudi enakega zadovoljstva, kot ga doživi bralec ob branju klasične knjige. Prednost poslušanja zvočnic ob drugih opravilih je lahko tudi slabost, saj poslušanje zahteva pozornost, ki se lahko ob izvajanju različnih opravil izgubi, poslušalec pa ne sliši celotne vsebine. Slabosti zvočnic so vezane tudi na nosilce zvočnih knjig, saj lahko

pride do poškodb, do uničenja. Za lažjo primerjavo med klasično tiskano knjigo in zvočno knjigo avtorica doda primerjavo med tiskano in uglasbljeno poezijo. Izpostavi tudi vse večje izzive digitalne dobe, to so plagiatorstvo, kopiranje in »piratstvo« na internetu (Slabe, 2010).

Kot navajajo Zaviršek idr. (2017), je knjižnica prostor, kjer lahko njeni uporabniki zadovoljijo potrebe po branju, razvoju in splošnem izobraževanju. Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne s svojimi storitvami izboljšuje kvaliteto življenja senzorno oviranih oseb, kar pripomore k njihovemu vključevanju v običajno življenje. Zaviršek idr. (2017) omenijo tudi Marakeško pogodbo, ki osebam z ovirami na področju branja omogoča dostop do različnih formatov gradiva, kar izboljšuje njihove socialne ovire zaradi omejenega in časovno zamaknjene dostopa do pisnih virov vseh vrst. Marakeška pogodba omogoča tudi izmenjavo gradiva v različnih formatih zunaj meja države (Zaviršek idr., 2017).

Od maja do oktobra 2013 je potekala raziskava, s pomočjo katere so želeli ugotoviti, kakšne so posameznikove bralne navade, s katerimi pripomočki si osebe pomagajo, na kakšne ovire naletijo, njihove izkušnje s knjižnico za slepe ipd. V raziskavo je bilo vključenih 240 oseb z različnimi ovirami na področju branja. Uporabljenih je bilo več metod - polstrukturiran vprašalnik, individualni intervjuji, fokusne skupine in osebna elektronska komunikacija na osnovi poslanih vprašalnikov. Omenili bomo le nekaj izsledkov raziskave. Ljudje brez ostanka vida so v večini (64 oseb od 66) izrazili veliko zanimanje za branje. Branje jim krajša dneve, odklopi jih od vsakdanjih težav, omogoča jim spremljanje aktualnega dogajanja, izobraževanja, osebni razvoj itd. 53 oseb od 66 oseb s slepoto (80 %) je uporabljalo KSSMS, le 18 oseb (28 %) pa je uporabljajo EIS. Nekateri so omenili tudi uporabo drugih knjižnic (tako splošnih kot visokošolskih). Manjše število oseb je dejalo, da zaradi slepote sploh ne berejo. Te ljudi bi bilo potrebno bolj vzpodbuditi za uporabo zvočnega gradiva. Sodelujoči so najraje brali zgodovinske in potopisne knjige, biografije in avtobiografije znanih osebnosti, ljubezenske romane, poezijo, kriminalke, znanstveno fantastiko, otroške knjige in knjige s področja zdravja. Zaposleni so se posluževali tudi strokovne literature. Nekateri niso bili seznanjeni z EIS-om, niti s specializirano knjižnico in zvočnimi časopisi. Uporabniki knjižnice so izrazili zadovoljstvo s knjižnico. Nezadovoljstvo je bilo vezano predvsem na premajhno zbirko gradiva, čakanja na knjigo, slabe kvalitete bralcev na zvočnem zapisu, dotrajanosti gradiva, neavtonomnosti pri izbiri gradiva ... Osebe s slabovidnostjo so v nasprotju s slepimi osebami izrazile manjše zanimanje za branje. Razlog je verjetno v tem, da je njihov vsakdan bolj razgiban z različnimi dejavnostmi in da morajo nekateri omejiti branje zaradi vse slabšega vida.

15 oseb od skupno 72 jih je odgovorilo, da ne berejo rade, da so branje opustile, da berejo malo itn. 19 oseb (26 %) je uporabljalo KSSMS in le 6 (8,21 %) EIS. Starostna delitev je pokazala, da je bilo v vzorcu skoraj 30 odstotkov ljudi, uporabnikov knjižnice, starih nad 65 let z diagnozo slepote ali slabovidnosti. Pri branju so si pomagali z računalnikom, elektronsko lupo, s teleskopskimi očali, z MP3 predvajalnikom, s skenerjem, z diktafonom, z brajevo vrstico in zvočnim zaslonom. Med senzorno oviranimi osebami je bila pogosto izražena želja o dostopnosti gradiva na spletu, da bi do gradiva lahko dostopali od doma. Izrazili so željo po enostavnem digitalnem dostopu do gradiva, po širokem izboru gradiva, po večjem številu aktualnih knjig, po zvočnem posnetku do vsake izdane knjige, po večjem številu izvodov posamezne knjige, hitrejšem dostopu do gradiva ipd. Potrebe ljudi se spreminjajo z razvojem tehnologij in vse daljšo življenjsko dobo ljudi (Zaviršek idr., 2017).

Avtorica na kratko predstavi odprto zbirko zvočnih knjig projekta Gutenberg. Navaja, da so zvočnice odličen način za uživanje v knjigi med počitkom ali vožnjo. Splet ponuja veliko število zvočnih knjig, za dostop do mnogih zvočnic, ki jih berejo ljudje, je potrebno plačati. Brezplačne zvočnice so pogosto brane z računalniškim glasom, ki morda ni najbolj prijeten za uho. Da bi te ovire premagala, sta projekt Gutenberg in Microsoft ustvarila zbirko tisočih brezplačnih zvočnic. Brezplačne zvočnice so na voljo prek Apple Podcasts, Spotify, Google Podcasts ali Internet Archive. Za ustvarjanje glasov uporabljajo nevronske tehnologije pretvorbe besedila v govor. Knjige so v javni lasti, zato so večinoma na voljo klasična dela avtorjev, kot so William Shakespeare, Mark Twain, Edith Wharton, Lev Tolstoj, Jules Verne, TS Eliot in Robert Louis Stevenson (Bon, 2023).

Povše (2022) navaja, da so se v Sloveniji z razvojem novih tehnologij, predvsem z novimi vrstami nosilcev zvočnih zapisov in predvajalnikov, zvočne knjige oz. njihova uporaba širila med ljudmi. Zvočne oz. avdio knjige imenujemo tudi zvočnice. Sprva so bile zvočne knjige na voljo na gramofonskih ploščah, zaradi njihove nepraktičnosti so jih zamenjale avdio kasete. Sledile so zvočnice na zgoščenkah. Ker se je uporaba kasetofonov in predvajalnikov CD plošč zmanjšala, se je zmanjšala tudi prodaja in uporaba zvočnic na kasetah in zgoščenkah. Uporaba zvočnih knjig se je ponovno povečala z razvojem digitalnih tehnologij in z razširjenostjo interneta, računalnikov in pametnih telefonov. Velika težava pri tem je bilo vse pogostejše kopiranje in piratstvo. Založbe so to občutile, distribucija slovenskih zvočnih knjig je skoraj zamrla zaradi prevelikih stroškov pri snemanju in izdajanju zvočnic ter delovanju na majhnem jezikovnem trgu. Po letu 2008 so se pojavile mobilne aplikacije, ki sta jih ponujala Google in

Apple. Kmalu so se na tujem trgu pojavile tudi mobilne aplikacije, ki so omogočale predvajanje zvočnih knjig, založniki so tako lažje upravljali z avtorskimi pravicami. Podjetje Audibook je leta 2017 razvilo istoimensko mobilno aplikacijo za slovenski trg. Aplikacija Audibook uporabnikom omogoča pregledovanje, izbiranje, prenos in poslušanje zvočnic v slovenščini še danes. V prvem mesecu obstoja si je aplikacijo na svoje naprave naložilo tisoč uporabnikov, do sredine leta 2022 pa že več kot 60.000 uporabnikov. Število uporabnikov še vedno narašča, na voljo pa je več kot 680 zvočnic v slovenskem jeziku. Največja prednost zvočnih knjig je, da do njih uporabniki dostopajo kjerkoli in kadarkoli. Najpogosteje so njihovi uporabniki osebe z okvarami vida in dislektiki. Zvočnice so zanimive tudi za otroke, ki še ne znajo brati, zlasti takrat, ko jim npr. starši ne morejo brati osebno. Zvočne knjige omogočajo večopravilnost, zlasti za tiste osebe, ki nimajo toliko prostega časa, ki bi ga želeli nameniti branju (poslušanje zvočnic med vožnjo z lastnim ali javnim prevozom, med sprehodom, vadbo, gospodinjskimi opravili, vrtnimi opravili itd.). Avdio knjige nekaterim pomagajo, da si spočijejo, se umirijo, lažje zaspijo, se lažje skoncentrirajo. Uporabniki zvočnic so večinoma navdušeni nad prihrankom časa. Avdio knjige jim ponujajo drugačno dožemanje in doživljanje zgodbe (dodana vrednost bralca oz. njegovega glasu in bralčeve interpretacije zgodbe). Zvočnice so tudi študijski pripomoček, saj mešanica branja in poslušanja pripomore k boljši stopnji pomnjenja vsebine (Povše, 2022).

4 RAZISKAVA

Opravljen je bil pregled relevantne literature, vendar nismo zasledili raziskav, ki bi obravnavale mobilne zvočne knjižnice, še zlasti ne za osebe s posebnimi potrebami.

4.1 NAMEN, CILJI IN HIPOTEZE

Namen in cilj raziskave je bil predstaviti mobilno avdio knjižnico za slepe in slabovidne osebe ter osebe z bralnimi težavami, njeno rabo in zadovoljstvo uporabnikov z njo ter morebitne izboljšave.

Z analizo rezultatov raziskave med uporabniki Blinde smo poskusili potrditi dve hipotezi:

- Hipoteza 1: Med našimi člani je vse več uporabnikov aplikacije, saj so na ta način zvočne knjige hitreje in enostavneje na voljo.

- Hipoteza 2: Zadovoljstvo uporabnikov aplikacije narašča z večjim izborom gradiva in boljšo funkcionalnostjo same aplikacije.

4.2 RAZISKOVALNA METODA

Sprva smo želeli uporabiti metodo ankete, vendar smo na podlagi pilotne študije v obdobju od aprila do julija 2023 ugotovili, da bo težko izvesti raziskavo z anketnim vprašalnikom. S strani uporabnikov Blinda ni bilo dovolj velikega odziva za sodelovanje, zaradi premajhnega vzorca smo se odločili, da metodo spremenimo. V raziskavi je tako bila uporabljena metoda intervjuja, ki omogoča večjo fleksibilnost. Intervju je bil opravljen s štirimi uporabniki mobilne aplikacije, ki so hkrati tudi člani KSSMS. Dva intervjuja sta bila opravljena v septembru 2023 v prostorih KSSMS, dva pa v Izoli v Domu oddiha, kjer smo članom čez poletje predstavljali Blindo. Intervju je bil sestavljen iz devetnajstih vprašanj odprtega tipa. Uporabniki Blinde so bili osebno naprošeni za sodelovanje v raziskavi. Rezultati raziskave so podani opisno.

4.3 REZULTATI RAZISKAVE

Intervjuji so potekali septembra 2023 v KSSMS in Domu oddiha v Izoli s štirimi člani MDSS. Pri raziskavi je sodelovala le ena ženska, ki sodi v tretjo kategorijo slepote, ter trije moški. Eden sodi v kategorijo slabovidnosti, ostala dva pa v kategorijo slepote. Njihova starost je 48 (ženska), 31 in 30 (dve osebi) let. V prvem vprašanju intervjuja so bili naprošeni, da se predstavijo.

V drugem vprašanju smo jih vpraševali po njihovem znanju informacijske tehnologije. Dve osebi sta odgovorili, da sta večji uporabe le-te, dvema osebama pa uporaba tehnologije prinaša izzive, kar pomeni, da morata za uporabo tehnologije vložiti več truda in časa. Vendarle so bili enotnega mnenja, da postaja raba računalnika z novejšo programsko opremo zanje vse težja.

Tretje vprašanje se je nanašalo na njihovo prvo seznanitev in izkušnjo z mobilno aplikacijo. Vsi so zanjo slišali v krogu prijateljev, ki so prav tako slepi ali slabovidni. Le eden izmed njih je imel že ob prvem preizkusu pozitivno izkušnjo, čeprav je pričakoval, da ne bo enostavno. Ostali so bili ob prvi uporabi nezadovoljni. Njihovo nezadovoljstvo je bilo povezano predvsem z nepreglednostjo in s težavami v funkcionalnosti aplikacije.

V četrtem vprašanju smo jih spraševali po pomenu Blinde za njih, zanimalo nas je, če je njen nastanek dodal neko vrednost pri preživljanju prostega časa in v vsakdanjem življenju. Enoglasno so se strinjali, da je Blinda pripomogla k boljši izrabi časa, ki ga preživijo v vsakdanjem življenju. Zadovoljni so, da lahko Blindo uporabijo kjerkoli in kadarkoli ter si sami izberejo knjigo, ki jo želijo poslušati, kadar jim ustreza. Zlasti jim je všeč, ker lahko ob čakanju na javni prevoz, pri zdravniku ali na poti koristno izrabijo čas, ki tako hitreje mine.

V petem vprašanju nas je zanimalo, približno koliko časa so že uporabniki aplikacije. Dva sta na to odgovorila, da sta uporabnika pravzaprav od njenega začetka, dva pa sta njena uporabnika šele dva oz. tri mesece.

Šesto vprašanje se je nanašalo na njihovo pogostost uporabe Blinde. Tu so bili odgovori najbolj različni. Eden jo uporablja vsak dan, drugi približno vsak drugi dan, tretji jo uporablja v povprečju dvakrat tedensko, četrti je odgovoril, da je to odvisno od tega, kdaj je na poti.

Sedmo vprašanje je spraševalo po pametni napravi, s pomočjo katere poslušajo zvočne knjige. Vsi jo uporabljajo na pametnem telefonu, dva na Androidu in dva na iPhonu.

Na dan si lahko uporabniki izposodijo pet zvočnih knjig, kar znese 30 knjig na mesec. Zanimalo nas je, koliko knjig v povprečju si izposodijo na dan, teden oz. mesec. Prva oseba si izposodi približno štiri zvočne knjige na teden, druga oseba dve zvočni knjigi na mesec, tretja petnajst knjig na mesec, četrta pa si je v dveh mesecih izposodila tri knjige.

V devetem vprašanju so bili prošeni, da podajo čim bolj natančen opis, kaj jim je všeč v sami aplikaciji. Prvi osebi je všeč razvrstitev knjig po kategorijah. Drugi osebi je všeč kontrast med ozadjem in napisi ter velik nabor knjig. Tretja oseba je izpostavila hiter in enostaven dostop do knjig ter premikanje po poglavjih oz. odstavkih. Če kaj ne sliši oz. želi ponovno slišati, se preprosto premakne. Četrta osebi je všeč, da si lahko od doma izposodi knjigo po svoji želji.

V naslednjem, desetem, vprašanju so odgovorili na vprašanje, kaj jim v aplikaciji ni všeč. Prvi osebi ni všeč, da ji na zaslonu ne prikaže, kdaj posamezni izposojeni knjigi poteče rok izposoje. Drugi osebi ni všeč, da si ne more sama določiti velikost črk. Večinoma jo motijo prevelike črke, ki jih žal ne more pomanjšati. Tretja oseba je izpostavila, da aplikacija na iPhonu še ni dostopna v slovenskem jeziku. Zadnja, četrta, oseba je nezadovoljna s tem, da aplikacija ne

deluje, če nimaš dostopa do interneta oz. mobilnih podatkov, kar je težava zlasti, ko je v tujini. Všeč ji ni niti to, da se dogaja, da se knjiga ob pritisku gumba za pavzo in nato ponovnem pritisku gumba za predvajanje ne nadaljuje na mestu, kjer je oseba končala s poslušanjem.

Enajsto vprašanje se je nanašalo na morebitne težave z uporabo Blinde. Spet je bila izpostavljena nevidnost časa, ko se izposoja izteče ter nedelovanje aplikacije brez mobilnih podatkov. Težava je tudi, da po določenem času neuporabe vsebino do tedaj že prebrane knjige pomakne na začetek, kar pomeni, da se mora uporabnik ročno premikati do tam, kjer je končal. Samo eden izmed sodelujočih nima težav z uporabo.

V dvanajstem vprašanju smo spraševali po zadovoljstvu z izborom kategorij. Zanimalo nas je, ali bi katero od kategorij spremenili, dodali, odstranili. Vsi so izrazili zadovoljstvo s kategorijami, eden je sicer predlagal novo kategorijo Recepti. Gospa je izrazila željo po iskalniku, ki bi hitreje omogočil pregled naslovov, ki so na voljo.

Po zadovoljstvu z izborom gradiva na Blindi smo spraševali v trinajstem vprašanju. Izbor gradiva so v večini ocenili kot dober in širok. Eden od njih si želi več knjig z versko vsebino (zgodbe o Bogu, življenjepisi Svetnikov).

Štirinajsto vprašanje je bilo vezano na zvrst gradiva, ki si ga najpogosteje izposodijo. Gospa si najraje izposodi ljubezenske romane. Dva od treh moških sta ljubitelja kriminalnih romanov in trilerjev, eden od njiju tudi ljubezenskih romanov. Eden posluša predvsem knjige iz kategorije Religija.

V petnajstem vprašanju nas je zanimalo, ali je Blinda primarni način izposoje ter ali se poslužujejo še drugih načinov izposoje gradiva KSSMS. Trem intervjuvancem je Blinda postala primarni način izposoje gradiva, za enega ostaja to EIS. Gospa si knjige za študij izposoja preko klasične izposoje.

V šestnajstem vprašanju smo spraševali po poznavanju in uporabi drugih načinov izposoje zvočnih knjig oz. aplikacijah. Dva sta omenila aplikacijo Audibook, vendar jo le eden od njiju uporablja. Ostala dva ne uporabljata drugih načinov oz. le EIS.

V sedemnajstem vprašanju smo jih vprašali po morebitnih idejah, komentarjih, izboljšavah. Dva sta predlagala delovanje aplikacije brez mobilnih podatkov, eden pa možnost poslušanja knjig z uporabo mobilnih podatkov, ne samo s pomočjo interneta. Eden od moških intervjuvancev si želi dostop v vseh jezikih, v katerih se uporablja. Gospa si resnično želi, da bi se uredilo, da se ne bi vsebina prebranega vračala na začetek, saj je to zanjo zelo moteče. Meni, da bi bilo dobro, da bi se velikost črk lahko nastavila glede na posameznikove potrebe.

V predzadnjem, osemnajstem, vprašanju smo jih vprašali, ali bi mobilno aplikacijo priporočili slepim in slabovidnim ter zakaj da oz. ne. Strinjajo se, da bi jo priporočili slepim in slabovidnim, vsem tistim, ki radi poslušajo zvočne knjige ter tudi videčim, ker je dobro zasnovana, zlasti za slepe in slabovidne.

Pri zadnjem, devetnajstem, vprašanju so intervjuvanci imeli možnost dodati še kaj, kar tekom intervjuja ni bilo izpostavljeno. Eden izmed moških, sodelujočih v raziskavi, upa, da bodo odgovori služili morebitni nadgradnji Blinde. Dva sta odgovorila z ne, eden pa na vprašanje ni odgovoril.

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Odgovori štirih sodelujočih v raziskavi so nam dali vpogled v njihovo poznavanje in uporabo aplikacije ter nenazadnje tudi vpogled v zadovoljstvo z mobilno aplikacijo, ki je bila razvita prav za potrebe slepih in slabovidnih. Za sodelovanje je bil pozvan večji krog registriranih uporabnikov, vendar se niso odzvali pravočasno oz. niso izkazali zanimanja za sodelovanje. Članov KSSMS je nekaj čez 2.930, uporabnikov mobilne zvočne knjižnice pa 238.⁴ Večino slepih in slabovidnih članov, vpisanih v KSSMS, predstavlja starejšo populacijo (več kot polovica članov je starih nad 60 let), medtem ko vse bolj narašča vpis dislektikov. Pri starejših osebah je neuporaba sodobnih tehnologij povezana z nepoznavanjem in neznanjem. Hkrati pa je za mlajšo populacijo uporaba novejših tehnologij nekaj samoumevnega. Zato je več uporabnikov Blinde zaznati pri mlajših generacijah.

V zadnjem času smo se v KSSMS, zlasti zaradi raznih predstavitev in promocij Blinde ter vse večjega vpisa, soočali z različnimi izzivi uporabnikov. Ugotovili smo, da je od operacijskega

⁴ Podatki veljajo do 3. 10. 2023.

sistema pametnega telefona, od nastavitvev telefona, od vrste telefona in države nakupa pametnega telefona ipd. odvisno, kaj se bo prikazalo na zaslonu ter kaj bo omogočeno.

Pri raziskavi so sodelovali 48-letna slepa ženska, 31-letni slepi moški, 30-letni slaboviden moški ter 30-letni slepi moški. Menijo, da postaja uporaba novejših programske opreme za slepe in slabovidne vse večji izziv. Dva od štirih vprašanih sicer nimata težav z uporabo informacijske tehnologije, med njima je tudi 48-letna intervjuvanka. Stereotipno preseneča, da sta mlajša moška nevešča uporabe sodobnih tehnologij. Prijatelji z okvaro vida so bili prvi vir, ki so jim povedali o obstoju mobilne zvočne knjižnice. Trije niso imeli najbolj prijetne prve izkušnje z njo, predvsem zaradi tehničnih težav aplikacije in nepreglednega zaslona. Medtem je kljub pričakovanju, da ne bo enostavno, doživel pozitivno izkušnjo torej le eden od sodelujočih. Ni nas presenetilo, da ima Blinda velik pomen zanje, za njihovo kvalitetno preživljanje vsakdanjika. Izrazili so zadovoljstvo, da lahko dostopajo do zvočnih knjig kadarkoli in kjerkoli, potrebna je le pametna naprava ter internetna povezava oz. mobilni podatki. Polovica sodelujočih uporablja aplikacijo od njenih začetkov, polovica pa se je z njo seznanila tekom letošnjega poletja. Blindo uporabljajo vsak dan, vsak drugi dan, dvakrat tedensko ali glede na to, kdaj so na poti. Vsi štirje imajo nameščeno Blindo na pametnem telefonu, dva na Android telefonu in dva na iPhonu. Knjige si izposojajo različno, bodisi štiri knjige na teden, dve na mesec, petnajst na mesec bodisi tri v dveh mesecih. Všeč jim je razvrstitev knjig po kategorijah, opazen kontrast med ozadjem in napisi, širok nabor knjig, hiter in enostaven dostop do knjig, premikanje po sami knjigi (po odstavkih in poglavjih) ter izposoja od doma po lastnem izboru. Ni pa jim všeč, da se na zaslonu ne prikaže podatek o poteku izposoje, nemožnost spreminjanja velikosti črk, nedostopnost v slovenskem jeziku za uporabnike iOS, delovanje aplikacije le s pomočjo interneta oz. mobilnih podatkov ter nadaljevanje z branjem, kjer sploh niso končali. Omeniti moramo, da je bila funkcija roka izposoje preverjena s strani več oseb. Predvidevamo, da tisti, s povečano velikostjo črk, nimajo dostopa do tega podatka oz. se zaradi velikosti pisave ta podatek zakrije. Osebe z običajno velikostjo črk imajo podatek o roku izposoje viden (čez cel zaslon naprave so vidni podatki, nič jih ne zakrije). Na začetku, še v testni verziji, je bila možnost določiti velikost pisave glede na lastne potrebe. Po nadgradnji to ni več mogoče. Le eden uporablja Blindo brez težav. Kot težavo z uporabo aplikacije so ponovno izpostavili neviden čas poteka izposoje in nedelovanje aplikacije brez mobilnih podatkov. Kot smo omenili že prej, je od nastavitvev pisave odvisno, kaj bo vidno na zaslonu. Aplikacija deluje z mobilnimi podatki ter s pomočjo internetne povezave. Omenjena je bila tudi težava, da se besedilo že prebrane knjige vrne na začetek, kar za uporabnika pomeni, da se mora ročno premikati po

besedilu. Zadovoljni so z izborom postavljenih kategorij, kljub temu je bila predlagana nova kategorija.⁵ Sodelujoča v raziskavi je predlagala iskalnik, s katerim bi bil pregled nad naslovi lažji in hitrejši. Le eden bi želel več knjig s področja religije, ostali so z izborom zadovoljni. Med izposojenimi zvočnimi knjigami prevladujejo ljubezenski in kriminalni romani, le eden najpogosteje posluša knjige z versko tematiko. Poleg Blinde, ki je za tri sodelujoče v raziskavi prvi način, s katerim dostopajo do zvočnega gradiva, imajo omogočen dostop do vsebin tudi preko EIS-a ali uporabijo klasično izposajo. Polovica vprašanih pozna Audibook, ki je bil omenjen kot eden od načinov, s katerim je možen dostop do zvočnih knjig. Polovica ne uporablja drugega načina izposoje oz. uporablja EIS. Dva sta predlagala, da bi bilo dobrodošlo, da aplikacija deluje brez mobilnih podatkov ali povezave z internetom. Eden od intervjuvancev želi, da bi bila aplikacija dostopna v vseh jezikih, v katerih se uporablja. Gospa si želi, da bi branje knjig potekalo nemoteno po vrstnem redu od začetka do konca, brez vračanja na začetek kljub neredni uporabi Blinde. Mobilno knjižnico bi priporočili slepim in slabovidnim osebam ter videčim.

Iz pridobljenih odgovorov lahko potrdimo začetne predpostavke. Vse večji vpis v mobilno aplikacijo potrjuje, da je zanimanje za dostop do zvočnih knjig ne glede na čas in kraj vse večje, predvsem pa za današnji tempo življenja enostavnejši. Uporabnikovo zadovoljstvo je v veliki meri odvisno od izbora gradiva in funkcionalnosti aplikacije. Aplikacija mora biti enostavna za uporabo in pregledna, le-tako je dostopna širši populaciji, zlasti slepim in slabovidnim.

V prihodnje želimo izpeljati raziskavo, v kateri bi sodelovalo večje število uporabnikov mobilne zvočne knjižnice Blinda. Na ta način bi pridobili bolj reprezentativne rezultate, in sicer na katerih tehničnih in vsebinskih točkah je potrebno aplikacijo nadgrajevati. Izboljšati bo potrebno videz aplikacije. Predvsem je smiselno omogočiti, da si posameznik glede na svoje potrebe prilagodi velikost pisave, ki hkrati ne sme vplivati na prikaz podatkov (vsi bi morali imeti dostop do podatkov, nikomur podatki ne bi smeli biti nevidni oz. nedostopni). Dopolniti bo potrebno opise in vzorce že naloženih knjig. Strmeti je potrebno tudi k temu, da bi bilo uporabnikom aplikacije čim hitreje dostopno vso zvočno gradivo, s katerim razpolaga KSSMS. Zaenkrat večina aplikacij za svojo uporabo potrebuje dostop do interneta ali mobilnih podatkov, zato na tem področju sprememb ne predvidevamo. Želimo si, da bi se k Blindi priključile še

⁵ Kategorija Recepti - ker je tega gradiva zelo malo oz. nič ni smisla po dodajanju predlagane kategorije.

preostale države Evropske Unije, saj bi bil izbor ponujenega gradiva toliko večji. Nadalje bi lahko raziskava vsebovala primerjavo med odgovori uporabnikov mobilne zvočne knjižnice iz različnih držav. Še večji poudarek bo potrebno nameniti seznanjanju z aplikacijo in izobraževanju glede uporabe. Vsekakor je pomembno, da razvijalci in administratorji sledijo željam in potrebam oseb, ki jim je aplikacija namenjena. Potrebno se je seznaniti s tem, kaj ustreza večini uporabnikov. Bolj ko bo aplikacija nemoteno in njim prilagojeno delovala, bolj bodo uporabniki z njo zadovoljni oz. številčnejša bo njena uporaba. Le z njeno vse večjo uporabo in zadovoljstvom uporabnikov, bo upravičen namen in cilj projekta Blinda.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Bon, M. (26. 10. 2023). *Kako dostopati do več tisoč brezplačnih zvočnih knjig*. Knjižničarske novice. <https://knjiznicarske-novice.si/kako-dostopati-do-vec-tisoc-brezplacnih-zvocnih-knjig/>
- Kavanagh, R. (ur.). (2010). *Knjižnice za slepe v informacijski dobi: razvojne smernice*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne. (2023). *Program dela Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne za leto 2024*.
- Povše, M. (4. 7. 2022). *Zvočne knjige v slovenskem jeziku*. *Blog Cobiss*. <https://blog.cobiss.si/2022/07/04/zvocne-knjige-v-slovenskem-jeziku>
- Slabe, D. (2010). *Zvočne knjige v Sloveniji* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Testen, P. (2018). *Minka Skaberne (1882–1965) - pobudnica in ustanoviteljica prve slovenske knjižnice za slepe*. Založba ZRC, ZRC SAZU.
- World Intellectual Property Organization. (b. d.). *Summary of the Marrakesh treaty to facilitate access to published works for persons who are blind, visually impaired, or otherwise print disabled*. https://www.wipo.int/treaties/en/ip/marrakesh/summary_marrakesh.html
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP). (1995). *Uradni list RS*, št. 16/2007 – UPB, 68/2008, 110/2013, 56/2015, 63/2016 – ZKUASP, 59/2019, 130/2022.
- Zakon o poštnih storitvah (ZPSto-2). (2009). *Uradni list RS*, št. 51/2009, 77/2010, 40/2014 – ZIN-B in 81/2015.
- Zaviršek, D., Kačič, M., Krstulović, G. in Sobočan, A. M. (2017). *Senzorno ovirani in osebe*

z ovirami na področju branja pri dostopanju do bralnega gradiva v specialni in splošnih knjižnicah v Sloveniji. *Knjižnica*, 60 (4), 33–54.

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije. (b. d.). *Posebni socialni programi ZDSSS*.

<https://www.zveza-slepih.si/programi/>

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije. (2022a). *Blinda - mobilna avdio knjižnica*.

<https://www.zveza-slepih.si/2022/06/blinda-mobilna-avdio-knjiznica/>

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije. (2022b). *Statut Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije za leto 2022*.

7 PRILOGE

PRILOGA 1: VPRAŠALNIK/INTERVJU ZA SLEPE IN SLABOVIDNE UPORABNIKE MOBILNE AVDIO KNJIŽNICE BLINDA

1. Prosim, da se na kratko predstavite (spol, starost, status, vrsta oviranosti itd.).
2. Vam uporaba informacijske tehnologije (računalnik, pametni telefon, tablica) predstavlja izziv ali ste večji pri uporabi le-teh? Prosim, na kratko razložite odgovor.
3. Ste registrirani uporabnik mobilne zvočne knjižnice Blinda. Kakšna je bila vaša prva izkušnja z aplikacijo? Na kakšen način ste se prvič seznanili z njo oz. kje ste slišali zanjo?
4. Kaj vam pomeni Blinda? Ste z njenim nastankom pridobili dodano vrednost pri preživljanju prostega časa, v vsakdanjem življenju?
5. Koliko časa približno ste uporabnik Blinde?
6. Kako pogosto uporabljate Blindo (vsak dan, dvakrat tedensko, enkrat mesečno ...)?
7. Na kateri pametni napravi uporabljate Blindo?
8. Na dan si lahko izposodite do pet zvočnih knjig oz. na mesec 30 knjig. Koliko zvočnih knjig v povprečju si izposodite na dan/teden/mesec?
9. Kaj vam je všeč v sami aplikaciji? Prosim za čim bolj natančen opis.
10. Kaj vam ni všeč v aplikaciji? Prosim za čim bolj natančen opis.
11. Imate težave z uporabo, kakšne so te težave? Prosim, čim bolj podrobno opišite morebitne težave.
12. Kako ste zadovoljni z izborom kategorij? Bi katero od kategorij spremenili, dodali, odstranili? Katero?
13. Kako ste zadovoljni z izborom gradiva, ki je dostopen na Blindi? Kaj je pripomoglo k tej oceni?
14. Katero zvrst gradiva si najpogosteje izposodite (kriminalne romane, ljubezenske romane, poezijo, strokovno gradivo, časopis ipd.)?
15. Je Blinda vaš primarni način izposoje knjig? Zakaj? Uporabljate še kakšen drug način izposoje gradiva Knjižnice slepih in slabovidnih?
16. Uporabljate ali morda poznate kakšen drug način izposoje zvočnih knjig, kakšno drugo aplikacijo?
17. Imate kakšne ideje, mnenja, komentarje o izboljšavah?
18. Bi mobilno aplikacijo Blinda priporočili slepim in slabovidnim? Zakaj?

19. Bi želeli dodati še kaj?